Проф. др Милан ПОПОВИЋ УДК 330.34

Природна богатства у Републици Српској

Појам и значај природног богатства

Природна богатства или извори представљају сва она добра која људи налазе у природи и у чије постојање није утрошен људски рад. Она имају значајно мјесто у развоју привреде већине земаља у савременом свијету. Уколико је једна земља посебно богата одређеним природним изворима, то може да представља повољну основу за развој производње низа индустријских грана. "Повољна комбинација и комплементарност важних природних извора омогућује стварање ширих производних комплекса који тада постају покретачки сектори у општој експанзији привреде".[1] Осим тога, ако су налазишта природног богатства већа, она у почетку могу да послуже и као извор средстава за почетни бржи развој неразвијених земаља. Природна богатства могу се путем спољне трговине претворити у капитална добра и тако на посредан начин утицати на развој многих грана прерађивачке индустрије.

Значај природног богатства за привредни развој земље може се схватити већ из саме одређености да су рад, односно производња у правилу увијек однос између човјека и природе. У том смислу се рад, односно производња испољавају као активност човјека којом он, како је Маркс говорио, "омогућује, регулише и надзире своју размену материје с природом. Према природној материји он сам иступа као природна сила. Он покреће природне снаге свога тела, руке и ноге, главу и шаку да би природну материју прилагодио себи у облику употребљивом

1) Др Никола Чобељић-др Илија Росић, Привредни развој и привредни систем Југославије, II издање, Савремена администрација, Београд, 1990, стр. 61.

за његов живот".[2] Природа се у односу човјека с њом јавља као објект људске производне дјелатности путем које се претвара у човјекову природу, у животни елемент људске стварности у основу човјековог властитог људског пословања.[3]

Природно богатство се јавља првенствено као општи услов производње, а у производњи као предмет рада у различитим сферама обраде. Под производним богатством се заправо мисли на "читав низ природних увјета на којима ниче, расте и развија се привредни живот сваке земље".[4] Међутим, иако се истиче велики значај природног богатства за развој цјелокупне привреде, треба рећи да оно не представља апсолутни фактор развоја, у смислу уколико га нема у једној земљи, ту нема ни привредног развоја. То је постигнуто захваљујући снажном развоју технике и технологије који је омогућио да се у многим доменима врши супституција сировина и предмета рада, а развој међународне трговине и саобраћаја створио је могућности и допринио да се развијају и оне земље које немају природних извора.[5] Стога природна богатства нису једнаке важности на свим нивоима привредне развијености. У неразвијеним земљама њихов значај је већи и то због заостале технике, недостатка новчаних средстава (капитала) којима би се осигурали за ту сврху потребни кадрови и савремена опрема за рад. У неразвијеним земљама, гдје је тежиште привредног развоја на развоју пољопривреде, у прошлости а и данас, најважнија природна богатства су величина плодног пољопривредног земљишта и климатске прилике. Неразвијене земље су због заостале технике и ниског степена развијености индустрије много више зависне и од природних извора и неопходности њиховог кориштења.

За разлику од неразвијених земаља, у којима природна богатства имају значајну улогу у привредном развоју, у високоразвијеним земљама значај природног богатства као фактора развоја много је мањи. Наиме, у тим земљама зависност од природних

2) Karl Marx, Капитал I, Сабрана дела: Karl Marx-Fridrich Engels, том 21, Просвета, Београд, 1974, стр. 164. Карл Маркс, Прилог критици политичке економије, Култура, Београд, 1956, стр. 178.

4) Др Владимир Стипетић, Људски и материјални увјети производње у југословенској привреди, у књизи: редакција др Јаков Сиротковић и др Владимир Стипетић, Економика Југославије-опћи дио, VIII издање, Информатор, Загреб, 1988, стр. 237.

5) Др Момир Ћећез, Привредни систем и привредни развој Југославије, II издање, Свјетлост, Сарајево, 1987, стр. 22-23.

богатства је мања. На међународном тржишту развијене земље лакше размјењују своје производе за сировине. Савремена техника и технологија им пружа могућност супституције природних сировина са вјештачким. Индустријским путем се долази до потпуно нових предмета рада. У високоразвијеним земљама већа пажња се поклања секундарним и терцијарним дјелатностима. Тако се као примјер земаља које су постигле висок степен привредне развијености, и поред тога што су сиромашне појединим или већином природних извора, могу навести: Јапан, Њемачка, Швајцарска, Италија и др. На другој страни су земље које су и поред значајних природних извора недовољно развијене: Бразил, Чиле, Арабија и др., што је углавном резултат слабог кориштења природних извора, њихове стране експлоатације и друштвених односа.

Бивша Југославија је, као и друге недовољно развијене земље, свој развој у највећој мјери темељила на кориштењу властитих природних богатстава. И код ње су природна богатства представљала важан фактор њеног економског развоја. Међутим, било је примјера из којих се може закључити да природни извори нису увијек према својим потенцијалним могућностима били у функцији успјешног привредног развоја. Основни узрок су погрешна схватања да су она неисцрпна и да је у одређеним случајевима, када се ради о њиховој валоризацији, било и економски неоправданих средстава акумулације.

Природни извори немају, дакле, подједнаку важност у појединим фазама њиховог привредног развоја. Значај природног богатства у одређеној земљи овиси и од утврђене стратегије развојне политике, што значи да је већи код земаља код којих је тежиште на развоју индустрије него код оних код којих је тежиште на развоју пољопривреде и индустријских грана са нижим фазама обраде. У ствари, код утврђивања развојних приоритета у одређеној земљи треба полазити од природног богатства којим она располаже, а та богатства су, по правилу, мање разноврсна код земаља које су просторно мање. Отуда је и производна структура у тим земљама једностранија па се мора компензирати увозом за који се средства једино могу обезбиједити извозом властитих природних извора.[6]

6) Др Драгутин В. Марсенић, Економска структура и привредни раст Југославије, V издање, Савремена администрација, Београд, 1988, стр. 100-101.

Познавање и правилно кориштење природних богатстава представља важан дио економске политике. Стога се, укратко, и указује на најважније природне ресурсе којим располаже Република Српска:

1. пољопривредно земљиште,
2. шумско богатство,
3. енергетски извори,
4. метална минерална богатства,
5. неметална минерална богатства.

Пољопривредно земљиште

Република Српска[7)] располаже са 25.053 $км^2$ или 2.505.300 хектара укупних земљишних површина, од чега се на пољопривредно земљиште односи 1.245.170 хектара или 49,7 посто, шуме и шумска земљишта 1.208.632 хектара или 48,2 посто и остале површине 51.498 хектара или 2,1 посто.

Пољопривредне површине се дијеле на: обрадиве, пашњачке, те површине под рибњацима, барама и мочварама. На обрадиве површине отпада 775.542 хектара, што чини 31,0 посто укупне територије, односно 62,1 посто пољопривредног дијела. Учешће обрадивог земљишта је различито у појединим дијеловима Републике Српске. У ствари, оно је веће у њеним сјеверним него у јужним предјелима. У односу на цјелокупне пољопривредне површине највише обрадивог земљишта има Крајина, 274.318 хектара или 35,4 посто, а најмање Херцеговина, 40.156 хектара или 5,2 посто. У структури обрадивих површина под ораницама и баштама се налази 594.594 хектара, воћњацима 53.893, виноградима 988 и ливадама 126.067 хектара.[8)] Према величини обрадивог земљишта Република Српска се уврштава у подручја осредње богата овим природним ресурсом. Тако је, на примјер, у 1996. години у Републици Српској просјек пољопривредне

7) Босна и Херцеговина располаже површином од 51.129 $км^2$ (Федерација БиХ располаже са 26.076 км земљишних површина, од чега се на пољопривредно земљиште односи 49 посто). Од укупне површине на пољопривредно земљиште се односи 49,4 посто а на обрадиво земљиште 31 посто. Квантитативни показатељ о размјерама овог природног богатства показују да на једног становника у БиХ долази 0,36 ха обрадивих површина, што је сврстава у групу земаља које се сматрају просјечно богатим обрадивим земљиштем.

8) Просторни план Републике Српске 1996-2015, Урбанистички завод Републике Српске, Бања Лука, 1996, стр. 37.

површине по становнику износио 0,89, а обрадивог земљишта (оранице, баште, воћњаци, виногради) 0,56 хектара. Поређења ради, треба истаћи да је свјетски просјек пољопривредне површине по становнику износио у 1976. години 1,12, а обрадивог земљишта 0,37 хектара. Те године су одговарајући европски просјеци износили 0,48 и 0,37. Бивша Југославија је тада располагала са 0,45, а у 1991. години са 0,42 хектара обрадивог земљишта по становнику.[9)]

Основна карактеристика пољопривредног земљишта у Републици Српској је неуједначеност педолошког покривача. Због смањења дубине педолошког покривача учешће пољопривредних у укупним површинама лагано опада од сјевера према југу Републике. У ствари, с повећањем надморске висине погоршавају се климатски а с њима и агротехнички услови који дјелују на структуру кориштења пољопривредног земљишта. Осим природних услова на структуру кориштења пољопривредних површина значајан утицај има и уситњеност посједа. Укупно пољопривредно земљиште на простору Републике Српске стално се смањује, с тим што је то смањење у равничарским предјелима израженије него у брдско-планинским. Тако је за посљедњих 15 година земљишни фонд смањен за 13.970 хектара или за 1,12 посто.[10)]

Наводњавањем је на територији Републике Српске обухваћено 4.183 хектара или 0,72 посто[11)] њених ораничних површина, а процјењује се да би се могло наводњавати чак 100.000 хектара најквалитетнијег обрадивог земљишта. Због неуређеног водног

9) Према величини овог ресурса све земље у свијету могу се груписати у једну од сљедећих група: на врло богате обрадивим земљиштем с више од једног хектара по становнику (Аустралија са 5,50, Канада 1,89, итд.) богате земљиштем, од 0,66 до 0,99 хектара по становнику (Аргентина 0,97, СССР 0,89, САД 0,87 итд.), просјечно богате од 0,33 до 0,65 (Турска 0,61, Данска 0,53, Румунија 0,50, Мађарска 0,48, Бугарска 0,45, Пољска 0,45, Алжир 0,43, Француска, ЧССР, Шведска по 0,34 итд.). На сиромашне земљиштем с мање од 0,32 хектара по становнику (ДДР 0,29, Индија 0,26, Аустрија 0,20, Енглеска 0,12, СР Њемачка 0,12, итд.) и на врло сиромашне земљиштем (Белгија 0,09, Египат 0.08, Холандија 0,06, Јапан 0,04 итд.) Др Владимир Стипетић, op. cit. под 4, стр. 238.

10) Европа је за краће вријеме изгубила 7,1 милион хектара или 3 посто, а Србија 63000 хектара или 1 посто пољопривредних површина.

11) У свијету се данас наводњава око 15 посто обрадивих површина, а у неким земљама, на примјер у Холандији, чак 58,5 посто, Италији 33,8 посто, Шпанији 21,3 посто итд. У бившој Југославији је наводњавано око 2 посто, а у БиХ свега 0,65 посто обрадивих површина.

режима 268.324 хектара најквалитетнијих површина Посавине, Лијевча поља и Семберије угрожено је од поплава. Осим тога, према педолошким истраживањима, сматра се да је још 196.212 хектара изложено прекомјерном влажењу, што значи да је на њему потребно извршити детаљну одводњу.

Степен примјене агротехничких мјера био је у претходном периоду веома различит по секторима власништва и по појединим подручјима у Републици. Друштвени сектор је био технички опремљенији од индивидуалног (приватног). Индивидуални сектор се брже механизовао у равничарским него у брдско-планинским подручјима, у првом реду због већег интереса за производњу у равничарским предјелима, али и због слабијег квалитета земљишта, веће уситњености посједа, лошијих комуникација и др. у брдско-планинским подручјима.

Уколико бисмо у привредном развоју Републике Српске економски процјењивали пољопривредно земљиште као природни услов за производњу хране и аграрних сировина за потребе прерађивачке индустрије, увидјели бисмо да оно није на одговарајући начин кориштено и да су његове потенцијалне могућности много веће.

2. Шумско богатство

Шумско богатство припада оним природним богатствима која се могу регенерисати. Стога се оно не може само третирати природним јер садржи и одређене елементе друштвеног богатства. Шуме већ дуго настају не само као производ природе него и као резултат човјековог рада, тј. пошумљавања. Својим радом човјек може да одржава и побољшава њихова корисна својства и да тако постиже запажене резултате.

Шумско богатство представља веома значајан привредни потенцијал и осим што се сматра енергетским извором, има велики значај и у развоју разних грана лаке индустрије, рударства, хемијске индустрије, грађевинарства, бродарства, итд. Шуме имају огроман значај и у заштити пољопривредног земљишта од разних разарања.

Од укупне површине Републике Српске (2.505.300 ха) на шуме и шумско земљиште се односи 1.208.632 хектара. Од тога на високе шуме отпада 653.041 ха или 54 посто, изданичке (ниске) 403.510 ха или 34 посто и шумске голети 152.081 ха или 12 посто.

И поред чињенице да је релативно високо учешће високих шума у укупним шумским површинама (62 посто), оне ипак не дају задовољавајућу дрвну масу погодну за експлоатацију због великог учешћа високих шума средњих и лоших станишних услова (63 посто). У категорији изданичких шума још већи је удио шума лошијих станишних услова (око 84 посто) што осим ниског приноса дрвне масе утиче и на веома слаб квалитет дрвета. Ово се нарочито односи на изданичке шуме термофилних храстова, посебно на подручју крша. У узгоју шуме у ранијем периоду било је доста екстензивности у смислу да су повећаване површине а да се при томе није довољно посвећивала пажња испитивању и утврђивању станишних услова са аспекта приноса, екологије и болести шума. Ако се томе дода да је експлоатација била екстензивна, да су шуме претрпјеле значајне штете због честих пожара и неконтролисане сјече, јасно је зашто је тако важан природни ресурс био у великој мјери деградиран и угрожен.

Највећи дио шума налази се у државном сектору, око четири петине, а само једна петина у приватном. Шумовитост појединих подручја у Републици Српској је различита. На Крајину отпада 28 посто, Подриње 23, Херцеговину 25, а преосталих 24 посто на остале просторе који су много сиромашнији шумама.

Процјењује се да је расположива дрвна маса свих шума у бившој Босни и Херцеговини (према попису шумског фонда из 1979) износила око 325 милиона кубних метара са годишњим прирастом од близу осам милиона кубних метара и да је она расподијељена између Републике Српске и Федерације БиХ у омјеру 52,2 : 47,8 посто. Из таквог односа произилази да је у Републици Српској на једног становника (према попису становништва из 1991) долазило око 105 м^3, а у ФБиХ свега 62 м^3 дрвне масе.

Залихе дрвета у државним шумама, према подацима из Просторног плана РС,[12)] износе 169.740.000 м^3, од чега у високим шумама 150.231.600 м^3 или 88 посто, а у изданичким (ниским) 19.511.000 м^3 или 12 посто. Од укупних залиха дрвета залихе четинарског дрвета у државним шумама износе 35 , а лишћара 65 посто.[13)] У структури залиха дрвне масе државне шуме учествују

12) Op. cit. под 8, стр. 45.

13) За разлику од Републике Српске у већини земаља богатих шумом учешће четинара је много веће и износи, на примјер, у Аустрији 90 посто, бившем СССР-у 87, Шведској 85, Канади 81, САД-у 67 посто итд. Зато се процјена шумског богатства мора вршити много пажљивије него што је то до сада рађено.

са 92, а приватне са осам посто. Укупне залихе дрвне масе у државним и приватним шумама (око 184,5 милиона м^3), стављене у однос са бројем становника (према попису из 1996), дају податак да количина дрвета по становнику (на основу наведених података у Републици Српској) износи 132,6 кубних метара.[14)] Годишњи прираст дрвне масе у шумама у нашој републици износи 3.293.722 м^3 или 3,12 м^3 по једном хектару шума. Он је низак због ниске вриједности прираста у изданичким и високодеградираним шумама. Велики дио шумског простора у протеклом периоду је уништен неплански и претворен у шикаре, закржљало дрвеће и голети, тј. у неквалитетне изданичке шуме.

У поређењу са бившом Југославијом и другим земљама Европе, Република Српска је богата шумом. Она за сада, осим што подмирује своје потребе за дрветом, дио ових сировина и извози.

3. Енергетски извори

1. **Електроенергетски објекти.** На територији Републике Српске налази се пет хидроелектрана (Вишеград, Билећа, Требиње 1, Требиње 2 и Бочац), двије термоелектране (Угљевик и Гацко) и шест индустријских енергана мањег капацитета. Укупно инсталисани капацитети свих ових објеката износе 1.558,3 MW (хидроелектрана 816 MW, термоелектрана 600 MW индустријских термоелектрана 142,3 MW) са просјечном годишњом производњом од 6,86 милијарди kWh. [15)] Производња електричне енергије у 1996. години у хидроелектранама износила је 3,4 милијарде kWh, а када би се искористиле укупне могућности водене снаге и изградиле нове хидроелектране на Дрини, Требишњици и Врбасу, могла би се повећати на преко девет милијарди kWh.

2. **Угаљ** је још увијек веома важан енергетски извор чији значај у енергетској привреди постепено опада. Извршити његову валоризацију је прилично тешко због присутних разлика у квалитету, обиму лежишта и условима његове експлоатације.

14) На примјер, у САД-у је на једног становника отпадало 100 м^3, у бившем СССР-у 350, а у Канади чак 1250 м^3 дрвне масе.

15) Укупна производња електричне енергије у 1990. години у бившој Југославији износила је 82,9 милијарди kWh, а у Босни и Херцеговини 15,1 милијарда kWh, са учешћем хидроелектрана од 23 и термоелектрана од 77 посто.

Република Српска[16] располаже лигнитом чије геолошке резерве износе 320,8 милиона тона и мрким угљем чије се резерве процјењују на 264,1 милион тона. Подручје Републике Српске не располаже висококалоричним каменим ни коксним угљем већ нискокалоричним лигнитом и мрким угљем. Највећи дио произведеног угља (око 66 посто) користи се у термоелектранама.

3. **Остали енергетски извори.** Република Српска не располаже налазиштима нафте[17] и природног гаса.

4. Метлична минерална богатства

Република Српска располаже већим бројем металичних (гвожђе, боксит, олово, цинк) и неметалитчних (керамичка глина, кварцни пијесак, гипс, магнезит, украсни камен, креч и др.) минералних сировина.

Међутим, она не располаже минералним сировинама које би по обиму налазишта и производње, односно садржају корисне материје у руди могле имати већи значај у свјетским оквирима. Ипак, оне су важне за будући развој Републике Српске.

1. **Руда гвожђа.** Од руда црних метала ова руда се у свакој земљи убраја међу најважније минералне сировине с обзиром на значај који гвожђе и челик имају у савременом свијету. Резерве ове руде утврђене су на два локалитета у Републици Српској (Љубија-Омарска и Мокра Гора-Варадиште). Рудник Љубија је највећи рудник ове врсте на простору бивше Југославије и један је од већих у Европи. Његове геолошке резерве износе преко 500 милиона тона руде. [18] Квалитет ове руде у погледу садржаја

16) На подручју Босне и Херцеговине укупне резерве лигнита износе 1.927,6 милиона тона (што значи да Републици Српској припада само 16,6 посто), а укупне резерве мрког угља 1.157,1 милион (Републици Српској припада 22,8 посто).

17) Резерве нафте се већим дијелом налазе у Саудијској Арабији, САД-у, простору бившег СССР-а, Венецуели, Либији, Кувајту, Румунији, Алжиру, Ирану, Ираку и другим земљама. Нафта добија све истакнутију улогу и као енергетски извор и као база савремене петрохемије, за разлику од угља као енергетског извора чији темпо производње показује сталну тенденцију опадања. У свијету се билансне резерве нафте грубо процјењују на око 100 милијарди тона. Највећи дио те резерве, око 60 посто, налази се у земљама Средњег истока. На бивши СССР и Кину односи се 17 посто, Африку 9, САД свега 6 посто, а на све остале земље у свијету 8 посто. Производња нафте се креће у свијету на нивоу од око три милијарде тона. Др Мурис Османагић, Развојни аспекти енергије и рударства, Свјетлост, Сарајево, 1979, стр. 27. и 31).

18) Свјетске резерве метала (гвожђа) у расположивим рудним резервама крећу се око сто милијарди тона, а при садржају метала у руди од 42 до 45 посто. (Податак наведен према раду др Милана Јовановића, Савремени развој металургије (сировина), "Техника", Београд, бр. 3/1978, стр. 389).

гвожђа је испод просјечног свјетског квалитета. Садржај метала у гвозденој руди код нас се креће у просјеку око 40 посто, док код главних произвођача гвожђа у свијету износи 60 и више процената. Зато су трошкови производње сировог гвожђа код нас много већи него код иностраних произвођача који у високим пећима користе руде богатије металом.

2. **Бокситна руда** из које се производи алуминијум данас представља оно што је некада за наше просторе представљала руда гвожђа. Укупне резерве ове руде налазе се на подручју Милића и Власенице и крећу се око 56 милиона тона, те много мање резерве а уз то и слабијег квалитета на подручју Мркоњић Града (Бараћи) од око пет милиона тона. Постојећи рудници боксита (Милићи) и глинице (Зворник) данас су развијени до степена који одговара расположивим експлоатационим резервама које су знатно мање од укупних и омогућавају производњу за наредних петнаест година.[19)]

3. **Руде олова и цинка.** Експлоатација ових руда је најстарији облик рударења на нашим просторима, који траје још од античких времена. Главне резерве олова и цинка налазе се на подручју Сребренице и процјењују се на око 50 милиона тона.[20)] Руда садржи у просјеку три посто олова, пет посто цинка и мање количине калаја.[21)] Рудник Сребреница убраја се међу највеће руднике са подземним копом у Републици Српској, али је производња у њему прекинута почетком рата па би је требало што прије активирати.

На подручју Републике Српске се не врши експлоатација ни других металичних сировина. Истина, евидентна су лежишта **манганове руде** на подручју Крајине (Пискавица, Поткозарје, Прњавор), Шековића и Рудог, али нема економски оправдане експлоатације. Када је у питању **бакарна руда,** треба истаћи да на подручју Републике нису рађена озбиљна испитивања нити има наговјештаја да постоје нека значајнија лежишта ове руде.

19) Др Душко Јакшић, Постдејтонска стварност и перспектива, Атлантик ББ, Бања Лука, 1996. стр.11.

20) Утврђене резерве на подручју Сребренице представљају 76 посто укупних резерви на подручју Босне и Херцеговине. Мања налазишта ових руда у Федерацији БиХ су на подручју Олова и Вареша.

21) Најбогатију руду по садржају олова и цинка има Аустралија, која је уједно и највећи свјетски произвођач ове сировине.Њена руда у просјеку садржи од 12 до 16 посто олова и од 9 до 14 посто цинка.

Република Српска не располаже ни **рудом антимона,** иако је бивша Југославија по њеној производњи заузимала прво мјесто у Европи, а четврто у свијету.

5. Неметалична минерална богатства

Под неметаличним минералним богатствима подразумијевају се "све оне природне минералне материје чија се употреба у привреди заснива на њиховим разноврсним корисним својствима, али не и за добивање метала или њихове примјене као природних горива".[22] За разлику од металичних минералних сировина, неметаличне сировине се највећим дијелом употребљавају у свом природном стању уз евентуално пречишћавање, оплемењивање, дробљење и сл., а уколико се и мијешају с другим материјалима, мијеша се минерална скупина у цјелини.

На територији Републике Српске налазе се значајна лежишта неметаличних минералних сировина чије могућности превазилазе потребе Републике, а нарочито садашњи ниво производње. За разлику од енергетских извора и руда црних и обојених метала, чији су капацитети развијени у складу са рудним потенцијалима, резерве неметалних руда су прилично неуједначене и недовољно истражене и у експлоатацији користе веома низак ниво технологије. На основу неметаличних сировина може се веома успјешно развијати керамичка и ватростална индустрија и индустрија грађевинског материјала.

1. **Керамичка глина.** Према досадашњим испитивањима највећа лежишта керамичких и ватросталних глина налазе се на подручју Приједора. Ради се о изузетно квалитетној глини која се може веома успјешно користити у индустрији грађевинске керамике, порцуланској, ватросталној и индустрији боја.

2. **Кварцни пијесак.** Представља базну сировину у индустрији стакла и веома важну сировину у производњи ватросталног материјала. Лежишта кварцног пијеска налазе се у околини Приједора и на подручју рудника угља Станари. Повремена експлоатација се врши у руднику Омарска.

3. **Гипс.** У Републици Српској постоје два рудника гипса (Шипово и Нови Град), а утврђена су лежишта (која нису активна) и на другим просторима.

22) Др Бранимир Вакањац, Неметаличне сировине у минералној економици СФРЈ "Рударство, геологија и металургија", Београд, бр. 6/1969, стр. 818.

4. **Руда магнезита.** Експлоатација ове руде на простору Републике Српске врши се у два мала рудника који се налазе у рејону Челинца (Сњеготина) и Бање Луке (Карановац). Носиоци магнезитних руда су ултрабазичне стијене којих на нашем простору има доста, па се отуда и претпоставља да постоје значајне резерве ове сировине. Употребљава се за производњу синтер магнезита и ватросталног материјала.

5. **Украсни камен.** Најзначајнија лежишта овог камена су у подручју Челинца и Шековића и ту је организована експлоатација. Ради се, заправо, о налазиштима нижевриједног украсног камена (мермера) и о мањим резервама.

6. **Сировине за производњу креча.** Код нас постоје два налазишта ових сировина (у Добоју и Челинцу) на којима је организована индустријска производња креча.

7. **Потенцијалне сировине за производњу цемента.** Република Српска нема цементне индустрије, иако су давно утврђена налазишта сировина за производњу цемента.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ДОБОЈ
·МАТИЧНА БИБЛИОТЕКА·

ЗНАЧЕЊА

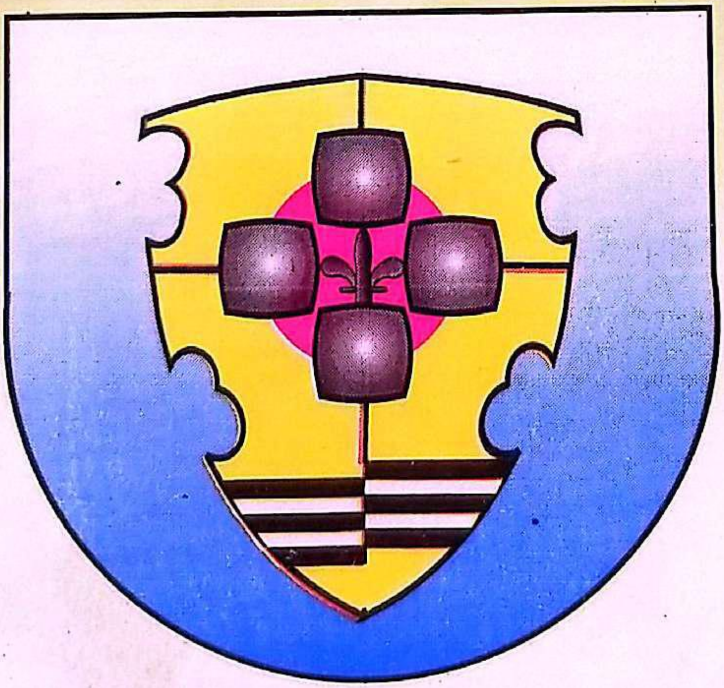

ЧАСОПИС ИЗ ОБЛАСТИ НАУКЕ, КУЛТУРЕ,
УМЈЕТНОСТИ И ОБРАЗОВАЊА

Година XVI
Добој, јул 2000.